

پیشگیری از جرم از دیدگاه جرم شناسی

تالیف
کیوان مادی زاده

انتشارات قانون یار

۱۳۹۹

سرشناسه	:	مرادی زاده، کیوان، ۱۳۶۶-
عنوان و نام پدیدآور	:	پیشگیری از جرم از دیدگاه جرم‌شناسی / تألیف کیوان مرادی زاده.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۱۹۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹۳۳۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	-
موضوع	:	جرم و جنایت--پیشگیری
موضوع	:	Crime prevention
موضوع	:	جرم‌شناسی
موضوع	:	Criminology
رده بندی کنگره	:	HV۳۳۱
رده بندی دیویی	:	۳۶۴/۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۲۸۹۰۲۷

انتشارات قانون یار

پیشگیری از جرم از دیدگاه جرم‌شناسی

تألیف: کیوان مرادی زاده

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن ناصبی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۹

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۵۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۹-۳۳۶-۹

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول.....	۱۳
کلیات	۱۳
بخش اول: بررسی، تعریف و شناخت پیشگیری از جرم و انواع آن	۱۳
بند اول: انواع پیشگیری	۱۵
بخش دوم: ارتباط پیشگیری از ارتکاب جرم با انسان شناسی	۳۲
بند اول: بررسی و شناخت انسان شناسی	۳۲
بند دوم: پیشگیری از جرم و ارتباط آن با اخلاق	۴۴
فصل دوم.....	۵۶
تحلیل و واکاوی پیشگیری از جرم از منظر اسلام و علم جرم شناسی	۵۶
بخش اول: پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم از منظر علم جرم شناسی	۶۰
بند اول: مفهوم کنترل اجتماعی	۶۰
بند دوم: نظریه های کنترل اجتماعی	۶۵
بخش دوم: پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم از منظر اسلام	۷۵
بند اول: خود کنترلی در اسلام با تکیه بر توجه دادن به ارزش های جودی	۷۵
بخش سوم: خود کنترلی با تکیه بر پرورش نگرش توحیدی	۸۳
بند اول: نگرش ایمانی در اسلام و نقش آن ها در کنترل درونی رفتار	۸۴
بند دوم: ایمان به معاد	۹۰
فصل سوم.....	۹۶
بررسی پیشگیری وضعی و اسلامی از ارتکاب جرم با مداخله در علم جرم شناسی	۹۶
بخش اول: پیشگیری از ارتکاب جرم از راه تغییر وضعیت فرد در معرض بزهکاری	۱۰۱
بند اول: نظارت و کنترل اجتماعی	۱۰۱

بند دوم: نظارت و کنترل اجتماعی ۱۰۲

بخش دوم: جرائم مانع یا بازدارنده ۱۳۶

بخش سوم: پیشگیری از ارتکاب جرم از طریق تغییر وضعیت افراد در معرض بزه دیدگی و

ارتکاب جرایم ۱۵۱

بند اول: تقویت آماجهای جرم از طریق مصون سازی و جاذبه زدایی ۱۵۳

بخش چهارم: محافظت از اشیاء در معرض وقوع جرم ۱۶۲

بخش پنجم: پیشگیری از طریق تغییر شرایط محیطی ۱۶۵

بند اول: برپیدن یا ضبط آلات و ادوات ۱۶۶

بند دوم: کنترل مدنی از ارتکاب جرم ۱۶۸

منابع و مآخذ ۱۸۴

پیشگفتار

دانشمندان با توجه به رشته تخصصی خود، توصیف‌های گوناگونی از "جرم" نموده‌اند. "جرم" از نگاه جامعه‌شناختی، انحراف و عملی خلاف موازین جامعه و مخالف با هنجارهای اجتماعی است که ناهنجاری خوانده می‌شود. برخی دیگر "جرم" را عملی نابهنجار، و مجرم را کسی که نظم اجتماعی را بر هم بزند تلقی کرده‌اند. حقوق‌دانان هر فعل و ترک فعلی را که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل سازد و قانون نیز برای آن مجازاتی تعیین کرده باشد، "جرم" می‌داند. از دید روان‌شناسان عبارت است از: خارج شدن از حالت تعادل روانی و رفتاری؛ یعنی داشتن رفتار منفرجه، یا رفتاری که صورت عادی و نرمال نداشته باشد. از نگاه دینی، جرم تخطی از جبهه‌های الهادی و تعالیم مذهبی و طغیان و سرکشی در برابر امر و نهی‌های پروردگار متعال است. پیش‌گیری از لحاظ لغوی به معنی "پیش‌دستی کردن پیشی گرفتن و به جلوی چیزی رفتن" و نیز به معنای "آگاه کردن خبر چیزی را دادن و هشدار دادن" است. در جرم‌شناسی پیش‌گیرانه معنای نخست مورد نظر رده است، یعنی با به کارگیری فنون مختلف به منظور جلوگیری از بزه‌کاری به استقبال جرم رفته و از آن پیشی گرفت. در خصوص تعریف و دامنه شمول پیش‌گیری از جرم میان صاحبان نظر اختلاف نظر وجود داشته که سبب پیدایش دو بینش و رویکرد متفاوت نسبت به این حوزه شده است. در بینش نخست که رویکردی عام نسبت به پیش‌گیری است، هر چیزی که به مقابله با جرم پرداخته و از بروز آن جلوگیری کرده یا موجبات کاهش آن را فراهم سازد، پیش‌گیری از جرم تلقی می‌شود. در این بینش کیفر نیز نوعی پیش‌گیری محسوب می‌شود؛ چرا که از یک سو با توجه به بازدارندگی عام سبب پیش‌گیری عمومی شده و از سوی دیگر با بازدارندگی خاص، از تکرار جرم توسط مرتکب جلوگیری می‌کند. این رویکرد، ابتدا در تفکرات سیاست جنائی

انریکو فری بروز پیدا کرد. تدابیر دفاع فردی که برای پیش‌گیری از تکرار جرم بیان شده است و نیز پیش‌گیری عمومی که بر اساس تدابیر جمعی حاصل می‌شود، نشان از برداشت موسع فری از پیش‌گیری است. ایرادات وارده به این رویکرد، نخست، تفکیک دو مقوله پیش‌گیری و سرکوب‌گری در عرف جرم‌شناسی است، چرا که هر چند این دو در هدف که همان پیش‌گیری از جرم است، مشترک هستند ولی از لحاظ بعضی خصایص از یکدیگر متمایزند. به عنوان نمونه پیش‌گیری هم توسط دولت و هم جامعه مدنی قابل اعمال است ولی کیفر در انحصار دولت قرار دارد. در حقوق اسلام آن چه در درجه اول اهمیت قرار دارد، پیش‌گیری از وقوع جرم و اسلام بدان با استفاده از تدابیر پیش‌گیرانه و اقدامات تأمینی و تربیتی است و خود مجازات‌ها به خوی نمود موعیت ندارند. وضع مقررات کیفری و جرم تلقی کردن در اسلام، تأکید بر اعمال مجازات و تسریع در اجرای آن، نشان از اهمیت دادن به آثار و نتایج مجازات در حیات اجتماعی انسان‌ها دارد. کار تحقق این هدف، مجازات کارکرد دیگری غیر از تحقق عدالت کیفری نیز برعهده دارد. در تمام کیفری اسلام، یکی از اهداف مهم، بازداشتن انسان از ارتکاب جرم است، اما این اثر لزوماً برای کیفر مترتب نیست، بلکه عمدتاً بر وجود قوانین کیفری بازدارنده، مترتب است و قانون‌گذاری باید به گونه‌ای باشد که قبل از اجرا تأثیر خود را در بازداشتن افراد از ارتکاب جرم داشته باشد. همین دلیل است که اولاً برای اثبات برخی از جرائم شرایط سختی مقرر شده است، ثانیاً پس از وقوع جرم نیز راه‌هایی برای عدم اجرای مجازات پیش‌بینی شده است. اصل تقدم پیش‌گیری بر درمان، ریشه در فطرت و سرشت آدمی دارد. در قرآن نیز تقوی، به عنوان یکی از موارد ضروری و راهی برای پیش‌گیری از وقوع جرم تلقی می‌شود. پیش‌گیری از وقوع جرم باعث سالم ماندن فضای اجتماعی و فرهنگی جامعه و تأمین امنیت می‌شود و نقش سازنده‌تری ایفا می‌کند. ارتکاب هر

جرم آثار و تبعات زیان‌باری را برای مجرم و جامعه در برداشته و مجازات هر چند که بتواند مجرم را متنبه سازد و جنبه ارعاب و عبرت‌پذیری داشته باشد؛ ولی به هیچ وجه نمی‌تواند آثار زیان‌بار آن را جبران کند و مجرم و جامعه را به جایگاه قبل از وقوع جرم بازگرداند. این امر حتی در مورد مجنی‌علیه هم می‌تواند صادق باشد. شاید بتوان گفت از جمله حکمت‌ها و سخت‌گیری‌های دین اسلام در اثبات جرائمی که جنبه حق الهی دارند، توجه به همان آثار و تبعات زیان‌بار اجرای حدود و مجازات‌های اسلامی و جرائم ناشی از آن‌هاست؛ لذا رافت و عطف‌ت اسلامی بدون عدالت، چون روحی در کالبد سیاست کیفری اسلام دمیده شده است و رمز سقوط حد با ربه قبل از اثبات جرم یا مخیر بودن قاضی در اعمال مجازات جرم در صورت توبه کردن پس از اثبات جرم در موارد اقرار خود بیانگر همین نکته اساسی است. البته این توضیحات در جهت نفی مجازات به عنوان یکی از راه‌های پیش‌گیری از وقوع جرم نیست بلکه پیش‌گیری از وقوع جرم را ذاتاً و بنیاداً رافع جرم اولیه توصیف می‌کند. با نگاهی به آموزه‌های دینی می‌بینیم که آن چه امروزه از آن عنوان پیشگیری از جرم یاد می‌شود در تار و پود پیام‌های آسمانی و رهنمودهای انبیاء و اولیا الهی پدید آمده است و بالاتر از آن از آنجا که رسالت این رهایی انسان از تباهی و گروهی می‌باشد لذا پیش‌بان دینی برای تحقیق آن از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کردند و قبل از مبارزه با معلول با علت و زمره گناه و جرم مبارزه می‌کردند و بر این اساس پیشگیری از انحراف در صور وظایف دینی قرار داشته است. البته در مکاتب الهی شیوه‌های تربیتی علاوه بر مجازات‌ها مورد تأکید بوده است. به نظر می‌رسد با تلفیقی از آموزه‌های اسلام و راه‌های پیشگیری از جرم در علم جرم‌شناسی می‌توان به یک سیستم جامع در معرض پیشگیری از وقوع جرایم دست یافت.